

УДК: 347.2/3

МАЙНОВИЙ ХАРАКТЕР ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Коваленко Інна Анатоліївна

доцент, к.ю.н.

Мова Роман Олександрович

студент

Київський Національний університет

технологій та дизайну

м. Київ, Україна

Вступ. У статті досліджуються питання майнового характеру цивільно-правової відповідальності. З даної тематики проаналізовано законодавчі акти її правового регулювання. Вивченню окремих аспектів цивільно-правової відповідальності присвячені праці таких відомих вітчизняних учених у галузі цивільного та сімейного права, як: І.А. Бірюков, І.Е. Берестова, А.Б. Гриняк, В.С. Гопанчук, О.В. Дзера, І.В. Жилінкова, Ю.О. Заїка, В.М. Коссак, В.В. Луць, Р.А. Майданик, П.С. Матвеев, Н.С. Хатнюк, О.О. Отрадна, З.В. Ромовська, О.Є. Харитонов, Я.М. Шевченко та ін.

Ключові слова: правовідносини, майно, юридичний факт, відшкодування шкоди, вина, норми права.

Мета роботи. Метою роботи є дослідити обговорення науковцями одного з напрямів цивільно-правової відповідальності, а саме майнового характеру.

Матеріали і методи. Теоретичну і методологічну основу дослідження становлять праці авторів, присвячені проблемам майнового характеру цивільно-правової відповідальності та розвитку цивільно-правових відносин між їх суб'єктами та державою.

Постановка проблеми. Відсутність достатньої кількості досліджень та монографічної літератури, присвячених дослідженню зазначеної проблематики, визначенням правової природи, поняття та змісту такої відповідальності, а також

із необхідністю виокремлення її специфіки залежно від суб'єкта відповідальності. Усі ці проблемні аспекти зумовлюють актуальність обраної теми та визначають потребу повернення до неї.

Виклад основного матеріалу. Характеризуючи підстави юридичної відповідальності взагалі, більшість дослідників називають критерієм настання відповідальності юридичний факт або фактичний склад, з яким закон пов'язує настання того чи іншого виду юридичної відповідальності, до якого входять такі елементи як: протиправна поведінка, вина, наявність шкідливих наслідків та причинний зв'язок між протиправною поведінкою та завданою шкодою [1, с. 57]. Виникнення цивільно-правової відповідальності пов'язується, перш за все, із порушенням охоронюваних законом майнових прав та інтересів фізичних або юридичних осіб і полягає у відшкодуванні завданої шкоди або поновленні порушеного стану. Тому цивільно-правова відповідальність, як правило, носить майновий характер: застосування цивільно-правових заходів призводить до зменшення майнової сфери правопорушника [2, с. 63].

Під відповідальністю в цивільно-правовій доктрині традиційно розуміється обов'язок особи нести передбачені нормами права негативні наслідки за вчинення правопорушення. О.С. Йоффе під цивільно-правовою відповідальністю розумів, насамперед, санкцію за правопорушення, наслідок, встановлений у законі на випадок його порушення [3, с. 208]. Р.А. Майданик пропонує розглядати цю правову категорію «як застосування до правопорушника у випадку здійснення протиправних дій або бездіяльності, передбачених договором чи законом заходів державного примусу у вигляді додаткових цивільно-правових обов'язків майнового характеру (санкцій)» [4, с. 124]. Т.В. Ківалова акцентує увагу на тому, що цивільно-правова відповідальність – це завжди відповідальність правопорушника перед потерпілим, а не перед державою чи органом державної влади [5, с. 214]. Підсумовуючи вищенаведене, можна констатувати, що юридична відповідальність, у тому числі і цивільно-правова, в якій би формі вона не виступала, завжди є безпосереднім впливом на правопорушника. Суттєва риса

відповідальності – це так би мовити відчутне понесення особою негативних наслідків правопорушення у формі позбавлень особистого, організаційного чи майнового порядку, незалежно від того, які її міри реалізуються: позбавлення волі, відшкодування шкоди чи щось інше. Це обумовлює спрямованість відповідальності власне на особу правопорушника, обумовлює штрафний, каральний характер юридичної відповідальності. Оскільки цивільне законодавство регулює головним чином майнові відносини, то і цивільно-правова відповідальність повинна відповідати характеру регульованих правових відносин. Саме цим визначається та обставина, що цивільно-правова відповідальність носить характер майнового впливу на правопорушника. Визначаючи завдання майнової відповідальності, наковці схиляються до думки, що норми права (та їх застосування) розраховані, насамперед, на охорону суспільних відносин, на боротьбу з правопорушеннями та їх попередження. Однак законодавець не може стояти винятково на позиції кредитора-потерпілого. В інтересах держави, суспільства, так само як і в інтересах окремих громадян і юридичних осіб – продовжує автор, – важливо не тільки забезпечити відшкодування заподіяної шкоди, скільки відвернути її шляхом покарання (погрози покарання) правопорушників. О.А. Травкін вважав, що метою цивільно-правової відповідальності є не тільки спонукання до дотримання правових норм, але і в значному ступені – поновлення суб'єктивних прав потерпілого, якому нанесена шкода [6, с. 120]. Молоді сучасні науковці вказують, що суттю цивільно-правової відповідальності є покладання на правопорушника передбачених законом невиконаних правових наслідків, які можуть полягати або у позбавленні порушника певних прав, або в заміні невиконаного обов'язку новим, або у приєднанні до невиконаного обов'язку додаткового [49, с. 11].

Висновок. На наш погляд, висновки цитованих авторів мають певний сенс, оскільки фактично мова йде про два напрямки, два призначення цивільно-правової відповідальності як і юридичної відповідальності в цілому – застерегти від порушення чужого суб'єктивного права чи охоронюваного

законом інтересу та у випадку порушення такого права чи інтересу – відновити стан, який існував до порушення суб'єктивного права особи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Пендяга Г. Особливості правової природи та застосування спеціальних деліктів у цивільному праві. Підприємництво, господарство і право, 2010. № 3. С. 57 - 60.

2. Мироненко В.П. Майнова відповідальність батьків. Нотаріат для вас. 2008. № 9. С. 63 – 69.

3. Хуторян Н.М. Теоретичні проблеми матеріальної відповідальності сторін трудових відносин: дис. док. юрид. наук: 12.00.05 / Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 2002, - 388 с.

4. Майданик Р.А. Цивільно-правова відповідальність. Юридична відповідальність: проблеми виключення та звільнення. Колектив авторів, відп. ред. Ю.В. Баулін. – Донецьк: ПП «ВД «Кальміус», 2013. С. 86 - 147.

5. Канзафарова І.С. До проблеми цивільно-правової відповідальності без вини. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права, 2003. № 3/4. С. 89 - 99.

6. Травкин А.А. К вопросу о понятии и основании гражданско-правовой ответственности. В кн.: Юридическая ответственность в советском обществе. Труды высшей следственной школы МВД СССР. Волгоград, 1974. С. 111 - 120.

7. Заїка Р.Ю. Юридична природа цивільно-правової відповідальності без вини / Р.Ю. Заїка. Юридична наука, 2014. № 5. С.7 - 14.